

Poštovani,

Ovu brošuru priredile su stručne službe Unije poslodavaca Srbije s ciljem da na jednom mestu, kroz konkretne činjenice i brojke, prikažu trenutno stanje u privredi Republike Srbije.

Godinama unazad Unija poslodavaca Srbije kao jedina međunarodno priznata i reprezentativna organizacija poslodavaca u Srbiji pokušava da skrene pažnju na hronične probleme privrede koji su istovremeno i hronični problemi čitavog društva. Zastupamo stavove da se opterećenje privrede u Srbiji mora umanjiti, dovršiti započeta privatizacija, otpočeti korenita reforma javnog sektora, nastaviti reforma administrativnih propisa, tržište rada učiniti dinamičnijim i kvalitetnijim, a radno zakonodavstvo osloboditi nepotrebnog balasta iz perioda socijalističke Jugoslavije. Razvoj industrije, proizvodnje i izvoza mora postati državni prioritet broj jedan, iza njega slede razvoj grane turizma i ugostiteljstva i podizanje kvalitetne infrastrukture u grani saobraćaja i telekomunikacija koje treba da predvode razvoj Republike. Takođe su neophodne dalje investicije i unapređivanje metalškog kompleksa, veća angažovanost građevinske operative u Srbiji i naročito u inostranstvu i povećanje proizvodnje i izvoza industrije građevinskog materijala. U svemu tome centralnu ulogu moraju imati domaća mala i srednja preduzeća koja bi u saradnji sa strateškim partnerima iz zemalja koje poseduju neophodno znanje, tehnologije i kapital postala stub razvoja čitave države. Potrebno je da srpska privreda u narednih pet godina zajedno sa partnerima iz sveta razvije što više visokotehnoloških proizvoda i da se načini radikalni zaokret od izvoza sirovina i polupreradačina koji sada dominira ka izvozu gotovih industrijskih proizvoda. Ukoliko Srbija želi da stigne do nivoa srednje razvijene evropske zemlje upravo će navedene reforme i praktična ekonomska politika obezbediti i preko potrebnu konkurentnost domaće privrede na svetskom tržištu koja je preduslov plasmana naših proizvoda u inostranstvu.

U Beogradu,
29. septembar
2010. godine

Unija poslodavaca Srbije kao odgovorna organizacija traži od preostalih socijalnih partnera – sindikata i Vlade da se, pre svega, uvaži realnost. Zbog toga se u ovoj brošuri, pored brojnih opterećenja privrede, nalaze i troškovi Zakona o radu i Opšteg kolektivnog ugovora i navedene su opravdane primedbe poslodavaca na ove, za razvoj privrede važne, pravne akte čije odredbe u trenutnim makroekonomskim okolnostima onemogućavaju povećanje zaposlenosti i dalje snaženje domaće privrede. Opterećenje rada je kao i mnoga druga opterećenja veliki balast slabo razvijenoj privredi koja se u nedostatku investicionog i obrtnog kapitala češće okreće pukom preživljavanju i održanju poslovanja na istom nivou nego stručnom i tehnološkom razvoju i povećanju kapaciteta.

Naposletku, kao ozbiljna organizacija poslodavaca, koja je aktivna na čitavoj teritoriji Republike Srbije, Unije poslodavaca Srbije se ne bavi samo analizom problema i kritikom postojećeg stanja, već nudi i održiva i celishodna rešenja. Na osnovu prethodno iznete statistike i analize stanja zajedno sa ovom brošurou u kojoj iznosimo opterećenja privrede predlažemo Vladi Republike Srbije one mere koje smatramo neophodnim preduslovom za razvoj dve vodeće privredne grane u Nacionalnoj strategiji razvoja – poljoprivredu i turizam i ugostiteljstvo. Privrednici okupljeni u UPS smatraju da bez sprovođenja ovih mera neće biti značajnog napretka kako u privredi Srbije, tako ni u čitavom društvu. Tek sa realizacijom predloženih mera stvoriće se i prostor da se sa rasterećenjem privrede pristupi novim kolektivnim pregovorima u kojima će poslodavci moći da ponude više svetu rada i sindikatima.

Naše namere su ozbiljne, a želje najbolje. Mi želimo da budemo poslodavci u bogatom i razvijenom društvu.

Pozivamo vas da ga izgradimo zajedno.

Nebojša Atanacković
Predsednik
Unije poslodavaca Srbije

Bruto domaći proizvod

Bruto domaći proizvod u Republici Srbiji beležio je značajne stope rasta od 2005. godine. U 2009. godini, zabeležen je pad od 3% u odnosu na 2008. godinu. U privredi RS, veliki udeo zauzimaju nerazmenljive delatnosti, koje su u prethodnom periodu učestvovala sa preko 60% BDP, dok se u 2009. godini učešće nerazmenljivih sektora povećalo na 68,61%, uglavnom kao posledica velikog pada prerađivačke industrije (stopa rasta od -15,3). Među nerazmenljivi-

vim sektorima primetan udeo imaju sektor Aktivnosti u vezi sa nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti (14,83% BDPa u 2009. godini), Saobraćaj, skladištenje i veze (17,93% BDPa u 2009. godini) i sektor Trgovine (12,67% BDPa u 2009. godini). Veliko učešće nerazmenljivih delatnosti u BDP Republike Srbije je prouzrokovalo da je stopa rasta BDP bila značajno veća od rasta industrijske proizvodnje.

Tabela 1: Bruto domaći proizvod u RS, stalne cene 2002.

Godina	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
BDP, stalne cene 2002. (u mil. RSD)	1 139 590,6	1 198 964,9	1 281 694,8	1 352 418,0	1 311 864,8
Stope rasta BDP, stalne cene 2002.	5,6	5,2	6,9	5,5	-3,0
Stope rasta industrijske proizvodnje	0,8	4,7	3,6	1,1	-12,1

Izvor: Republički zavod za statistiku

Zaposlenost

Zaposlenost u Republici Srbiji je u konstantnom padu od 2005. godine. U toku 2008. godine, pad

zaposlenosti se stabilizovao, dok je 2009. godina donela znatan pad zaposlenosti.

Tabela 2: Zaposlenost u RS (godišnji prosek, RZS, 2004-2009.)

2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
2050854	2068964	2025627	2002344	1999476	1889085

Tabela 2a: Zaposlenost u RS (Zaposleni u Republici Srbiji, RSZ 2005-2010.)

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Mart	2 070 497	2 031 786	2 004 089	2 006 047	1 910 913	1 816 959
Septembar	2 067 429	2 019 468	2 000 600	1 992 904	1 867 256	

Nezaposlenost u Republici Srbiji je u stalnom porastu od aprila 2008. godine, kada je zvanična stopa nezaposlenosti Republičkog zavoda za statistiku iznosila 14%. Veliki porast nezaposlenosti prouzrokovao je da u aprilu 2010. godine stopa nezaposlenosti iznosi 20,1% - najveća stopa nezaposlenosti u Evropi, koja je zabeležena još jedino u Litvaniji u istom periodu. Prethodni veliki pad stope nezaposlenosti u aprilu 2008. godine je posledica usklađivanja

metodologije Ankete o radnoj snazi koju sprovodi RZS sa regulativama Evropskog zavoda za statistiku (EUROSTAT).

Takođe, Republika Srbija beleži veliki rast neaktivnih lica od oktobra 2008. godine. Ovo, uz pad zaposlenosti, ukazuje na veliki broj obeshrabrenih radnika ili onih koji rade u sivoj ekonomiji (kada se iz sume neaktivnih lica izuzmu penzioneri, deca školskog uzrasta i druga lica koja nisu sposobna za rad).

Tabela 3: Nezaposlenost u RS

Oktobar 2005.	Oktobar 2006.	Oktobar 2007.	April 2008.
719 881	693 024	585 472	433 562
Oktobar 2008.	April 2009.	Oktobar 2009.	April 2010.
457 205	488 595	517 369	573 348

Tabela 4: Neaktivna lica u RS

Oktobar 2005.	Oktobar 2006.	Oktobar 2007.	April 2008.
3 002 708	3 188 584	3 115 423	3 078 625
Oktobar 2008.	April 2009.	Oktobar 2009.	April 2010.
3 087 816	3 219 048	3 242 771	3 341 058

Spoljna trgovina

Republika Srbija od 2004. godine beleži veliki spoljnotrgovinski deficit.

Najveći deo izvoza RS čine osnovni metali, u kojima najveći udeo ima toplo valjani lim od gvožđa, potom prehrambeni proizvodi i piće – uglavnom primarni poljoprivredni proizvodi kao što su kukuruz i smrznuto voće i šećer, ali i prehrambeni proizvodi poput pekarskih proizvoda, čokolade i prehrambenih proizvoda koji sadrže kakao. Takođe, veliki udeo

u izvozu imaju hemikalije i hemijski proizvodi, poput lekova i polimera etilena.

Najveći udeo u uvozu RS imaju energenti – nafta, gas, koks i derivati nafte. Značajan deo uvoza čine i putnički automobili i motorna vozila za prevoz robe, hemikalije i hemijski proizvodi – lekovi, azotna đubriva, sredstva za pranje, insekticidi, rodenticidi, fungicidi i herbicidi, ruda gvožđa, mašine i oprema.

Tabela 5: Spoljna trgovina (mil. USD)

Godina	Izvoz	Uvoz	Spoljnotrgovinski bilans	Pokrivenost izvoza uvozom
2004.	3 523,4	10 753,2	-7 229,8	32.77%
2005.	4 481,8	10 461,3	-5 979,5	42.84%
2006.	6 427,9	13 172,3	-6 744,4	48.80%
2007.	8 824,8	18 553,6	-9 728,8	47.56%
2008.	10 973,6	24 330,7	-13 357,1	45.10%
2009.	8 344,3	16 055,6	-7 711,3	51.97%

Prekogranične investicije

Republika Srbija je u proteklom periodu imala veliki priliv ulaganja nerezidenata, kojim se delimično pokriva visoki spoljnotrgovinski deficit. U 2009. godini je došlo do značajnog pada stranih investicija. Efekti svetske finansijske krize na prekogranične

investicije očit su i u ulaganju domaćeg kapitala u inostranstvo, koji je sa nivoa od 1,2 milijarde USD u 2007. godini pao na samo 134 miliona USD u 2009. godini.

Tabela 6: Investicije u RS 2004 - 2009. (u hiljadama USD)

Godina	Ukupna ulaganja nerezidenata u Srbiji (1-14.)	Ukupan priliv od povlačenja ulaganja rezidenata u inostranstvo	Odliv po osnovu povlačenja investicija nerezidenata u Srbiji	Ulaganje domaćeg kapitala u inostranstvo	Ukupno
2004.	987,239	14,889	-24,555	-11,883	965,690
2005.	1,616,438	36,001	-43,801	-58,199	1,550,439
2006.	5,425,147	73,766	-1,075,362	-159,171	4,264,380
2007.	3,921,220	228,494	-459,541	-1,166,953	2,523,220
2008.	3,602,980	130,844	-607,999	-408,274	2,717,551
2009.	2,497,627	79,142	-577,570	-134,446	1,864,753

Tehnološka zaostalost srpske industrije predstavlja ozbiljnu prepreku daljem razvoju industrijske proizvodnje i postizanju visokih standarda proizvodnje

i kvaliteta finalnih proizvoda koji se danas zahtevaju na tržištima razvijenih zemalja.

Tabela 7: Tehnološka zaostalost privrede u Republici Srbiji - podaci po regijama

Region	Privredna grana	Broj preduzeća po priv grani	Prosečan broj mašina u preduzeću	Prosečna starost (godine proizvodnje mašina kroz ukupan broj mašina)
Vojvodina	prehrambrena	6	16	1987 (22)
Vojvodina	tekstilna	4	43	1979 (30)
Vojvodina	farmaceutska	5	21	1990 (19)
Vojvodina	mašinska	4	51	1976 (33)
Vojvodina	hemijaska	5	34	1985 (24)
Vojvodina	ind. građ. materij. (IGM)	6	22	1982 (27)
Beograd	prehrambrena	6	14	1986 (23)
Beograd	tekstilna	4	58	1975 (34)
Beograd	farmaceutska	5	20	1990 (19)
Beograd	mašinska	5	39	1975 (34)
Beograd	hemijaska	5	27	1985 (24)
Beograd	IGM	4	26	1982 (27)
Centralna Srbija	prehrambrena	5	12	1982 (27)
Centralna Srbija	tekstilna	5	42	1972 (37)
Centralna Srbija	farmaceutska	3	18	1985 (24)
Centralna Srbija	mašinska	4	57	1974 (35)
Centralna Srbija	hemijaska	4	39	1981 (28)
Centralna Srbija	IGM	4	28	1978 (31)
Istočna Srbija	prehrambrena	4	9	1980 (29)
Istočna Srbija	tekstilna	4	50	1971 (38)
Istočna Srbija	farmaceutska	3	16	1987 (22)
Istočna Srbija	mašinska	4	71	1974 (35)
Istočna Srbija	hemijaska	3	26	1977 (32)
Istočna Srbija	IGM	4	29	1976 (33)
Zapadna Srbija	prehrambrena	4	20	1981 (28)
Zapadna Srbija	tekstilna	5	46	1974 (35)
Zapadna Srbija	farmaceutska	3	28	1988 (21)
Zapadna Srbija	mašinska	4	72	1974 (35)
Zapadna Srbija	hemijaska	4	19	1979 (30)
Zapadna Srbija	IGM	4	11	1978 (31)
Južna Srbija	prehrambrena	4	29	1975 (34)
Južna Srbija	tekstilna	6	42	1972 (37)
Južna Srbija	farmaceutska	3	25	1988 (21)
Južna Srbija	mašinska	4	69	1973 (36)
Južna Srbija	hemijaska	4	21	1975 (34)
Južna Srbija	IGM	4	14	1975 (34)
Ukupan broj preduzeća u uzorku		154		1980 (29,5)

Metod dobijanja rezultata: direktna komunikacija sa direktorima i vlasnicima malih, srednjih i velikih preduzeća i osobama nadležnim za finansije u ovim preduzećima.

Uzorak je formiran na osnovu procentualnog učešća preduzeća iz 6 regiona Srbije (Vojvodina, Beograd, Centralna Srbija, Istočna Srbija, Zapadna

Srbija, Južna Srbija) bez Kosova i Metohije u ukupnom broju registrovanih preduzeća prema podacima Agencije za privredne registre na dan 14. maja 2009. godine, čime je dobijen kvantitativni model i rezultati.

Ukupan broj anketiranih: 154 mala, srednja i velika preduzeća.

Tabela 8: Prosečna starost mašina i opreme po privrednoj grani obuhvaćenoj anketom

Privredna grana obuhvaćena anketom	Prosečna starost mašina i opreme
Tekstilna industrija	35,17 godina
Mašinska industrija	34,67 godina
Farmaceutska industrija	21 godina
Prehrambena industrija	27,17 godina
Hemijska industrija	28,67 godina
Industrija građevinskog materijala	30,5 godina

Ovakvo stanje na terenu dovodi do zaključka da je na nivou Vlade Republike Srbije potrebno hitno formulisati mere za podršku modernizaciji proizvodnih parkova domaće industrije, jer bez novih,

modernih mašina roba proizvedena u Srbiji ne može da postigne visoke standarde kvaliteta i bude konkurentna na inostranim tržištima.

Naplata potraživanja (za isporučene proizvode i obavljene usluge)

Naplata potraživanja trenutno predstavlja najveću prepreku normalnom poslovanju u Republici Srbiji. Ne postoji nikakvo zakonsko ograničenje rokova plaćanja, a privreda je pri tom prinuđena da PDV plaća do 10. u mesecu za prethodni mesec, tako da u praksi država u kratkom roku dobije porez na osnovu prometa određene robe ili usluge na čiju naplatu obveznik PDV (proizvođač ili vršilac usluge) čeka u proseku još 4 meseca.

Rezultati ankete sprovedene na uzorku od 2356 privrednih subjekata u 13 privrednih grana (poljoprivreda, turizam i ugostiteljstvo, građevinska industrija, metalska industrija, hemijska industrija, farmaceutska industrija, industrija nemetala, saobraćaj i telekomunikacije, drvna industrija, zanatstvo, trgovina, informacione tehnologije, sektor usluga) pokazuju obim kašnjenja u naplati potraživanja.

Anketom je obuhvaćeno 1714 malih, 94 srednja, 49 velikih preduzeća i 499 preduzetnika.

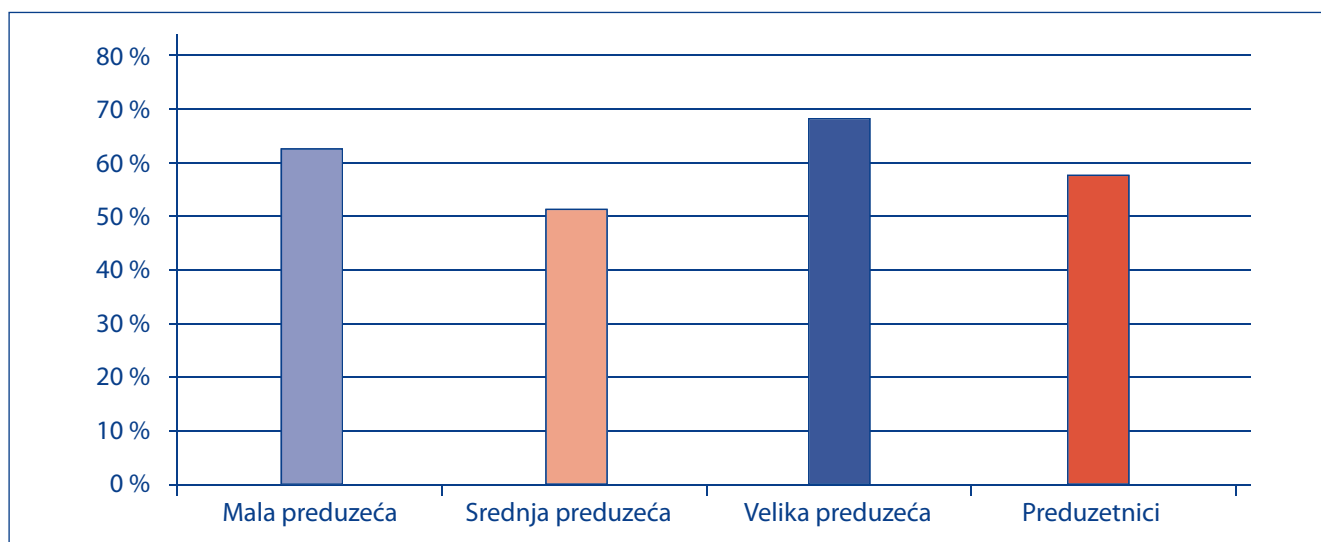
Tabela 9: Kašnjenja u naplati potraživanja (maj 2010.)

Kašnjenje u naplati	Mala preduzeća	Srednja preduzeća	Velika preduzeća	Preduzetnici
Do 60 dana	44	11	2	34
Do 90 dana	181	13	5	32
Do 120 dana	321	22	8	125
Do 150 dana	408	25	14	178
Do 180 dana	387	10	11	57
Preko 180 dana	273	13	9	53

Uvidom u rezultate ankete dolazi se do podatka da 61,04% privrednih subjekata u Republici Srbiji naplaćuje svoja potraživanja u roku dužem od 120 dana (4 meseca). Preduzeća su u anketi još navela da nikada ne naplate 7 do 10 odsto u ukupnoj masi

potraživanja, zato što njihovi dužnici odu u stečaj ili im daju nenaplative menice, a neki dužnici nude da umesto novcem potraživanja isplate u robi ili uslugama.

Grafikon 1: Naplata potraživanja 120 i više dana

Gornji grafikon pokazuje da 62,3% malih preduzeća svoja potraživanja naplaćuje u periodu dužem od 120 dana. Taj isti problem ima i 69,4% velikih preduzeća, a situacija je nešto bolja kod srednjih preduzeća (51%) i preduzetnika (57,7%).

Iako su mnoge zemlje u okruženju i zemlje u EU našle načina da ograniče rokove plaćanja i uvedu red u sistem potraživanja bilo uvođenjem konkretnih zakonskih propisa za regulisanje potraživanja bilo

efikasnijim radom državnih institucija, a posebno trgovinskih sudova, Vlada Republike Srbije i druge finansijske institucije, sem subvencionisanih kredita u 2009. i 2010. godini, nisu sprovele nikakve druge mere da se najveći dužnici nateraju na plaćanje svojih dugova i preduzeća spasu nelikvidnosti. Rezultat ovakvog (ne)postupanja vidi se u donjoj tabeli u kojoj je Srbija na dnu evropske lestvice, zajedno sa Albanijom po prosečnom vremenu naplate potraživanja.

Tabela 10: Prosečni period naplate potraživanja u zemljama u okruženju i EU

Zemlja	Prosečan period naplate potraživanja
Nemačka	18 dana
Danska	17 dana
Švedska	21 dan
Holandija	23 dana
Francuska	24 dana
Španija	32 dana
Italija	29 dana
Češka	37 dana
Slovačka	33 dana
Poljska	38 dana
Mađarska	40 dana
Litvanija	53 dana
Bugarska	44 dana
Grčka	37 dana
Rumunija	30 dana
Slovenija – zakonsko ograničenje 90 dana	39 dana
Hrvatska – zakonsko ograničenje 45 dana	34 dana
Makedonija	76 dana
Bosna i Hercegovina	104 dana
Albanija	127 dana
Srbija	128 dana

Napomena: Izvor Eurostat, EIB

U 2009. i 2010. godini nelikvidnost je postala dominantni problem srpske privrede. Privredni subjekti u Republici Srbiji na mesečnom nivou (maj 2010.) imaju prosečno 39 opterećenja (obavezu prema državi na osnovu različitih zakona i propisa), bankarske kamate na kredite privredi godinama su među najvišima u regionu i 2 do 3 puta veće u odnosu na zemlje EU, brojne suvišne birokratske procedure uzrokuju visoke troškove, a prosečni rokovi plaćanja u maju 2010. godine bili su 128 dana. U takvim okolnostima nelikvidnost malih i srednjih preduzeća značajno je porasla, ali ni velika preduzeća i preduzetnici nisu bili pošteđeni.

Rezultati ankete sprovedene na uzorku od 2356 privrednih subjekata u 13 privrednih grana (poljoprivreda, turizam i ugostiteljstvo, građevinska industrija, metalska industrija, hemijska industrija, farmaceutska industrija, industrija nemetala, saobraćaj i telekomunikacije, drvna industrija, zanatstvo, trgovina, informacione tehnologije, sektor usluga) pokazuju koliko je preduzeća imalo period nelikvidnosti u prvih pet meseci 2010. godine i koliko je taj period trajao.

Anketom je obuhvaćeno 1714 malih, 94 srednja, 49 velikih preduzeća i 499 preduzetnika.

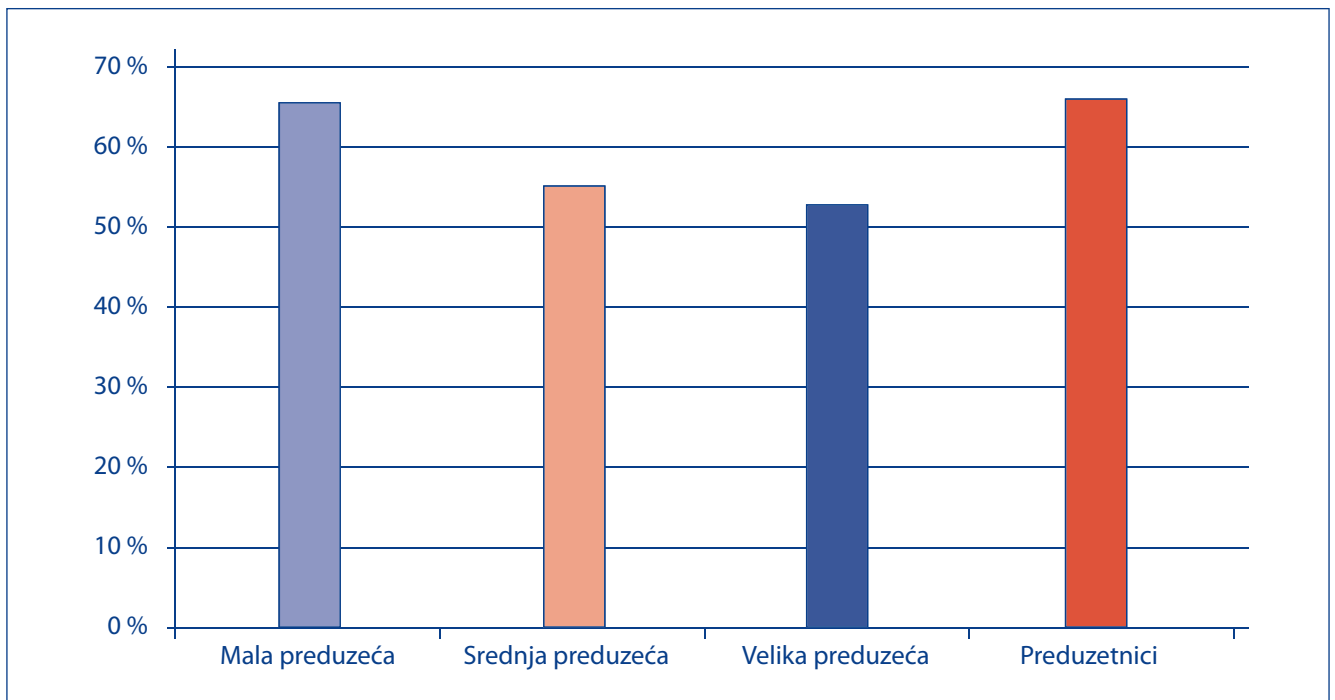
Tabela 11: Nelikvidnost u privredi (januar - maj 2010.)

Period nelikvidnosti	Mala preduzeća	Srednja preduzeća	Velika preduzeća	Preduzetnici
Do 7 dana	84	5	3	12
Do 14 dana	301	7	7	44
Do mesec dana	292	15	3	79
Dva meseca	248	12	4	94
Tri meseca	96	7	5	51
Više od tri meseca	104	6	4	48
Procenat nelikvidnih u ukupnom broju anketiranih	1125 od 1714 65,6%	52 od 94 55,3%	26 od 49 53%	328 od 499 65,7%

Rezultati ankete pokazali su da su upravo mala preduzeća i preduzetnici najranjivije kategorije u privredi Republike Srbije i da su ove dve kategorije

imale najviše problema sa likvidnošću u prvoj polovini 2010. godine.

Grafikon 2: Privredni subjekti koji su imali problem sa likvidnošću u 2010. godini

Posledice nelikvidnosti privrednih subjekata

Dugi periodi nelikvidnosti značajno su ugrozili veliki broj privrednih subjekata koji su, u nemoćnosti da naplate svoja potraživanja, dospeli u teškoće sa isplatom zarada zaposlenima, redovnim servisiranjem rata kredita bankama, svim tekućim obavezama prema poreskim upravama, državnim fondovima i institucijama, nabavci sirovina i reprod materijala za proizvodnju i usluge, itd.

Ankete sprovedene među privrednim subjektima pokazale su da je kao posledica ovakvog stanja došlo do značajnog kašnjenja u isplati zarada zapo-

slenima u privredi Republike Srbije, jer preduzeća nisu mogla da na svojim računima prikupe novac za istovremenu isplatu neto zarada i poreza i doprinosa iz bruto zarade. U maju mesecu 2010. godine svega 17,6% od ukupnog broja privrednih subjekata isplaćivalo je zarade redovno, prvog u mesecu, 19,03% sa prosečno 15 dana zakašnjenja, 25,84% sa prosečno 30 dana zakašnjenja, 20,7% sa prosečno 60 dana zakašnjenja, a kod 16,93% privrednih subjekata zarade su kasnile 90 i više dana.

Siva ekonomija

Procene iz različitih izvora (Svetska banka, Evropska komisija, reprezentativni sindikati u Republici Srbiji, Unija poslodavaca Srbije, više organizacija nevladinog sektora) govore da je nivo sive ekonomije dostigao u prvoj polovini 2010. između 35,5 i 40,7% bruto domaćeg proizvoda Republike.

Siva ekonomija u Republici Srbiji obuhvata tri stuba:

- 1) Privređivanje na crno (nelegalni privredni subjekti)
- 2) Rad na crno (zaposleni koji rade ilegalno)
- 3) Pranje novca i finansijske malverzacije (nelegalne transakcije, utaje poreza i dr.)

Siva ekonomija je značajan faktor ograničenja razvoja formalne ekonomije u Srbiji. Najizraženija je u sektoru poljoprivrede, trgovine, građevinske i tekstilne industrije, grani saobraćaja, itd. Čvorišta sive ekonomije su veliki gradovi (Beograd, Novi Sad, Niš, Kragujevac, Čačak i dr.), pogranične zone (granica sa Rumunijom, Bugarskom, Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom, Makedonijom i u manjoj meri Mađarskom i Hrvatskom), oblast krajnjeg juga Srbije i granice sa Kosovom i Metohijom i ruralne

sredine nerazvijenih delova Srbije (istočna, zapadna, južna). Privredni subjekti koji posluju legalno tvrde da postoje čitavi kanali i sistemi distribucije i prodaje ilegalne robe, a usluge iz sive zone, sa izbijanjem svetske ekonomske krize, postaju sve veća neloyalna konkurencija.

U maju mesecu 2010. procenjeno je da su prosečne razlike u maloprodajnim cenama između istih proizvoda koje prodaju registrovani privredni subjekti i njihova konkurencija iz sive zone između 14 i 34 odsto. Ta razlika predstavlja onaj deo maloprodajne cene za koji su proizvodi kod registrovanih privrednih subjekata skuplji, jer oni redovno izmiruju sve svoje obaveze prema državi (poreze i doprinose, PDV, republičke i lokalne administrativne takse, obaveze prema ostalim propisima, itd.). Delatnici na sivo nemaju sve ove obaveze i ne moraju ih kalkulisati kroz finalnu MP i VP cenu proizvoda.

Od 2010. godine do danas aktuelna i sve prethodne vlade uradile su malo na suzbijanju sive ekonomije, tako da se značajan deo prometa robe obavlja u sivoj zoni.

Tabela 12: Promet poljoprivrednih proizvoda (regularno i na sivo) po regijama (2010.)

Regija	duvan		živinsko meso		kukuruz		sezonsko voće		sezonsko povrće	
	legal	sivo	legal	sivo	legal	sivo	legal	sivo	legal	sivo
Beograd	86%	14%	69%	31%	72%	28%	59%	41%	64%	36%
Vojvodina	80%	20%	77%	23%	86%	14%	61%	39%	63%	37%
Centralna Srbija	63%	37%	60%	40%	66%	34%	54%	46%	53%	47%
Južna Srbija	69%	31%	46%	54%	55%	45%	45%	55%	49%	51%
Istočna Srbija	58%	42%	50%	50%	41%	59%	42%	58%	46%	54%
Zapadna Srbija	66%	34%	59%	41%	62%	38%	39%	61%	43%	57%

Tabela 13: Promet tekstilnih proizvoda (regularno i na sivo) po regijama (2010.)

Regija	muške & ženske majice		odeća od kože		obuća muška & ženska		jakne		ženske torbe	
	legal	sivo	legal	sivo	legal	sivo	legal	sivo	legal	sivo
Beograd	54%	46%	73%	27%	68%	32%	64%	36%	75%	25%
Vojvodina	57%	43%	79%	21%	70%	30%	72%	28%	79%	21%
Centralna Srbija	50%	50%	59%	41%	62%	38%	52%	48%	72%	28%
Južna Srbija	44%	66%	55%	45%	58%	42%	49%	51%	59%	41%
Istočna Srbija	46%	54%	55%	45%	49%	51%	48%	52%	58%	42%
Zapadna Srbija	51%	49%	61%	39%	58%	42%	53%	47%	56%	44%

Tabela 14: Promet transportnih usluga (regularno i na sivo) po regijama (2010.)

Regija	prevoz putnika		prevoz stoke/ stočne hrane		prevoz poljoprivrednih proizvoda		prevoz nameštaj/ selidbe		prevoz građevn. materijala	
	legal	sivo	legal	sivo	legal	sivo	legal	sivo	legal	sivo
Beograd	59%	41%	66%	34%	60%	40%	59%	41%	77%	23%
Vojvodina	64%	36%	71%	29%	73%	27%	69%	31%	83%	17%
Centralna Srbija	60%	40%	58%	42%	55%	45%	44%	56%	76%	24%
Južna Srbija	39%	61%	50%	50%	52%	48%	40%	60%	66%	34%
Istočna Srbija	35%	75%	48%	52%	48%	52%	35%	65%	62%	38%
Zapadna Srbija	41%	59%	58%	42%	51%	49%	51%	49%	70%	30%

PDV

Porez na dodatu vrednost u Srbiji se deli na iznos opšteg PDV od 18% i posebnog PDV od 8% (osnovne životne namirnice, lekovi - uključujući i lekove za upotrebu u veterini, novine, udžbenike i nastavna sredstva, dnevne novine, personalne računare i komponente od kojih se sastoje personalni računari, komunalne usluge, prve prenose raspolaganja na stambenim objektima, kao i vlasničkim udelima na tim objektima i drugo).

Uplata poreza na dodatu vrednost (PDV) unapred, tj. u trenutku fakturisanja proizvoda ili usluge, a ne u trenutku naplate, predstavlja veliko opterećenje za privredne subjekte u situaciji kada je prosečan rok naplate potraživanja 128 dana. Preduzeća obveznici PDV imaju obavezu da do 10. u mesecu uplate kompletan iznos PDV sa izdatih računa u prethodnom mesecu. Ovim su posebno opterećena preduzeća u građevinskoj, metalskoj i prehrambenoj industriji koja imaju značajne narudžbine od države i republičkih i lokalnih javnih preduzeća. Ovi naručioci plaćaju isporučenu robu ili usluge sa velikim zakašnjenjem, a isporučioći robe za narudžbine veće od milion dinara često podižu kredite kako bi pravovremeno platili PDV, iako mesecima čekaju da im novac od plasirane robe legne na račun. 36,4 odsto kredita

koje preduzeća i preduzetnici podižu kod komercijalnih banaka u Srbiji podignuti su samo zato da bi se PDV platio u zakonskom roku.

Problemi sa redovnom uplatom PDV u protekle dve godine, a posebno od trenutka izbijanja svetske finansijske krize, nagnali su privredne subjekte da od Ministarstva finansija traže izmenu članove 16, 48. i 50. Zakona o PDV-u koji primoravaju preduzeća da avansno uplaćuju državi porez za poslove koje nisu naplatili, što bi ih pošteđelo zapadanja u dugove i nelikvidnost. Dodatnu teškoću predstavlja i što se 7% godišnjih fakturisanih potraživanja u privredi Srbije nikada ne naplati, jer firme odu u stečaj ili izdaju nenaplative menice. Na tih 7%, međutim, privredni subjekti obveznici PDV državi uredno plate PDV, zbog čega knjiže gubitke koji se na nivou čitave privrede mere u milijardama dinara.

Da bi se privreda relaksirala i izbegli ovi gubici, neophodno je da država zakonski ograniči rokove plaćanja na 60 ili 45 dana ili, da odustane od dosadašnje prakse da PDV naplaćuje pre nego što sami privredni subjekti naplate svoja potraživanja, već da omogući uplatu PDV u roku od tri dana od dana realizacije ispostavljene fakture.

Lokalne komunalne takse

Lokalne komunalne takse predstavljaju još jedno u nizu značajnih opterećenja privrede. Vladine mere štednje u 2008. godini i smanjenje transfera lokalnim samoupravama iz budžeta za rezultat je imalo da je svaka druga opštinska uprava u Srbiji nedostatak novca za svoje potrebe nadomestila tako što je u periodu od 1. januara 2009. do 1. jula 2010. podigla različite komunalne takse iz svoje nadležnosti u razmerama od 45 do 280 odsto, zavisno od vrste komunalne takse. Od ukupno 150 opština i 24 grada (uključujući i Grad Beograd) takse su u ovom periodu podignute u 84 opštine i 13 gradova. Time su najviše ugrožena mala preduzeća i preduzetnici koji nemaju sredstava za ovolika izdvajanja, što je delimičan uzrok njihove nelikvidnosti i zatvaranja značajnog broja mikro-firmi i samostalnih trgovinskih i zanatskih radnji.

U Srbiji se lokalne komunalne takse podižu bez ikakvog realnog ekonomskog opravdanja i bez uvažavanja uslova na tržištu u kojima privredni su-

bjekti posluju. Tako su u periodu od 1. januara 2008. godine do 1. jula 2010. godine lokalne komunalne takse u različitim opštinama uvećane od 24% do preko 280%. U 2008. godini je ukupan BDP Srbije bio uvećan za 6%, zatim pao za 3% (2009.) i imao laganu oporavak od 0,6% (u prvom kvartalu 2010.). Ovi podaci ilustruju da nije bilo realnog privrednog rasta koji bi potkrepio uvećanja lokalnih komunalnih taksi u rasponu od 24 do preko 280 odsto.

Pored visina taksi sporno je i za šta se sve one naplaćuju i po kojim kriterijumima. Povećanje komunalnih taksi u Gradu Beogradu u proleće 2010. godine izazvalo je nezapamćen revolt u privredi 16 od 17 gradskih opština, jer su u jeku ekonomske krize i opšteg pada prometa iznosi taksi uvećani dvostruko i trostruko u zavisnosti od gradske opštine.

Naredne tabele ilustruju stepen opterećenja privrednih subjekata na teritoriji Grada Beograda lokalnim komunalnim taksama¹.

1 S obzirom da je u ovoj brošuri bilo nemoguće pokazati iznose lokalnih komunalnih taksi u svim gradovima i opštinama na teritoriji Republike Srbije, Grad Beograd koji je podeljen u

osam plus dve ekstreme zone, predstavlja dobar primer modela opterećenja privrede lokalnim komunalnim taksama. Izvor: Službeni glasnik Grada Beograda.

Tarifni broj 1.

Iznosi lokalne komunalne takse za obavljanje poslovne delatnosti na javnoj površini su u 2010.

godini nominalno uvećani u proseku za 33,85% procenata u odnosu na 2009. godinu, pri čemu su maksimalni iznosi uvećani za 12,5%, dok su minimalni iznosi uvećani za 73,33%.

Tabela 15: Iznosi lokalne komunalne takse za obavljanje poslovne delatnosti na javnoj površini (RSD)

2010. godina			2009. godina			2008. godina	
zona	iznos po danu po m ²	godišnje po m ²	zona	iznos po danu po m ²	godišnje po m ²	iznos po danu po m ²	godišnje po m ²
ekstra	72	26.280	I A	64	23.360	60	21.900
I	68	24.820	I B	53	19.345	50	18.250
II	55	20.075	II	42	15.330	40	14.600
III	49	17.885	III	37	13.505	35	12.775
IV	39	14.235	IV	31	11.315	30	10.950
V	33	12.045	V	26	9.490	25	9.125
VI	25	9.125	VI	19	6.935	18	6.570
VII	18	6.570	VI A	12,6	4.599	12	4.380
VIII	13	4.745	VI B	7,5	2.737,5	7	2.555
specifičnih namena	8	2.920					

Promena u podeli Grada Beograda na zone donela je prelazak velikog broja privrednih subjekata iz niže zone u višu. Primećeni su pojedinačni slučajevi gde su privredni subjekti prešli iz pete zone, u kojoj su tokom 2009. godine plaćali 9.490 dinara po kvadratnom metru, u prvu, gde im je u 2010. godini poslato rešenje o iznosu od 26.280 dinara po

kvadratnom metru, što predstavlja povećanje od 161,54%

Ova lokalna komunalna taksa se, u drugom iznosu, naplaćuje i ugostiteljima koji svoju ugostiteljsku delatnost vrše u bašti otvorenog tipa. Iznosi u tabeli su dati na mesečnom nivou.

Tabela 16: Iznosi lokalne komunalne takse za obavljanje poslovne delatnosti na javnoj površini – iznosi u zavisnosti od veličine prostora (RSD)

2010. godina			2009. godina			2008. godina	
zona	50 m ²	100 m ²	zona	50 m ²	100 m ²	50 m ²	100 m ²
ekstra	75.000	145.000	I A	70.500	141.000	66.000	132.000
I	72.000	139.200	I B	57.000	114.000	54.000	108.000
II	57.000	110.200	II	36.000	72.000	34.500	69.000
III	46.500	89.900	III	25.500	51.000	24.000	48.000
IV	33.000	63.800	IV	15.000	30.000	14.100	28.200
V	22.500	43.500	V	9.750	19.500	9.300	18.600
VI	15.000	29.000					
VII	12.000	23.200					
VIII	10.500	20.300					
specifičnih namena	10.500	20.300					

Povećanje iznosa predstavlja poseban problem malim ugostiteljima koji su, zbog nedostatka poslovnog prostora, prinuđeni da ugostiteljsku delatnost vrše u bašti tokom cele godine. Postoje primeri pre-

duzetnika koji zapošljavaju manje od 10 lica, a čiji je godišnji iznos ove lokalne komunalne takse za 2010. godinu 736.000 dinara.

Tarifni broj 2.

Tarifni broj 2. propisuje iznose lokalnih komunal-

nih taksi za držanje sredstava za igre. Godišnja taksa po aparatu za zabavne igre iznosi:

Tabela 17: Iznosi lokalnih komunalnih taksi za držanje sredstava za igre (RSD)

2010. godina	2009. godina	2008. godina
25.276	23.852	22.428

Pri tome, ova taksa ne pravi razliku između aparata za igru, kao što su tradicionalne igre (bilijar, fliperi, stoni fudbal, pikado i sl.) i aparata koji se koriste u svrhe kockanja, kao što su rulet i poker aparati, koji su po prirodi mnogo profitabilniji.

Ukoliko uzmemo da je cena igranja bilijara u ugostiteljskom objektu 400 dinara po satu, dolazimo do podatka da svaki sto za bilijar koji ugostitelj ima mora godišnje biti korišćen 64 sata samo da bi isplatio ovu lokalnu komunalnu taksu.

Tarifni broj 3.

Ovaj tarifni broj se odnosi na lokalnu komunalnu

taksu za priređivanje muzičkog programa. Iznosi ove takse u periodu 2008-2010. dati su u tabeli:

Tabela 18: Iznosi lokalnih komunalnih taksi za priređivanje muzičkog programa po danu (RSD)

2010. godina	2009. godina	2008. godina
1.023	965	910

Ovi iznosi se naplaćuju po danu u kom se priređuje muzički program. Pri tome, svaki ugostitelj koji

u svom objektu drži muzički uređaj, plaća dodatnu taksu, po danu korišćenja:

Tabela 19: Iznosi lokalnih komunalnih taksi za držanje muzičkog uređaja po danu (RSD)

2010. godina	2009. godina	2008. godina
424	400	380

Ukoliko pretpostavimo da ugostiteljski objekat radi cele godine, poput najvećeg broja ugostiteljskih objekata u Beogradu, dolazimo do toga da u 2010. godini svaki ugostitelj koji pušta muziku gradu mora da plati 150.944 dinara.

Važno je napomenuti da uz ovu taksu, po istom osnovu naplatu vrše i organizacije SOKOJ i OFPS na ime zaštite autorskih i srodnih prava, što predstavlja dodatno opterećenje ugostiteljima u Beogradu.

Tarifni broj 7.

Za korišćenje obale u poslovne ili druge svrhe.

Tabela 20: Iznosi lokalnih komunalnih taksi za korišćenje obale u poslovne ili druge svrhe po metru kvadratnom (RSD)

zona (po podeli iz 2010.)	2010. godina	2009. godina	2008. godina	uvećanje u odnosu na 2009.	uvećanje u odnosu na 2008.
ekstra	45	35	33	28.57%	36.36%
I	42	30	28	40.00%	50.00%
II	39	23	22	69.57%	77.27%

Tabela 21: Iznosi za korišćenje obale prema utvrđenoj manipulativnoj površini zauzetog prostora, po metru kvadratnom dnevno (RSD)

zona (po podeli iz 2010.)	2010. godina	2009. godina	2008. godina	uvećanje u odnosu na 2009.	uvećanje u odnosu na 2008.
ekstra	2.1	1.7	1.6	23.53%	31.25%
I	1.9	1.7	1.6	11.76%	18.75%
II	1.7	0.85	0.8	100.00%	112.50%

Tabela 22: Korišćenje obale za postavljanje građevinskih objekata (RSD)

zona (po podeli iz 2010.)	2010. godina	2009. godina	2008. godina	uvećanje u odnosu na 2009.	uvećanje u odnosu na 2008.
ekstra	74	49	46	51.02%	60.87%
I	69	49	46	40.82%	50%
II	64	49	46	30.61%	39.13%

Tarifni broj 8.

Tabela 23: Komunalna taksa za isticanje firme, iznosi na godišnjem nivou (RSD)

2010. godina		2009. godina		2008. godina
zona	godišnji iznos	zona	godišnji iznos	godišnji iznos
ekstra	210000	I A	199000	187745
I	200000	I B	179000	168875
II	180000	II	149270	140815
III	150000	III	119500	112740
IV	120000	IV	89500	84435
V	90000	V	59760	56380
VI	70000	VI	39760	37510
VII	55000			
VIII	42000			
specifičnih namena	42000			

Premda povećanje nominalno iznosi samo 5,53% u najskupljoj zoni, i 5,63% u najjeftinijoj, problem nastaje prilikom donošenja odluke o promeni zona na teritoriji grada Beograda – po podacima Uprave javnih prihoda Grada Beograda, povećanje u proseku iznosi 75%. Tako imamo primer da je privredni

subjekt iz pete zone, gde mu je u 2009. godini ova komunalna taksa iznosila 59.760 dinara, prešao u prvu, gde po istom osnovu u 2010. godini mora da plati 210.000 dinara, što predstavlja uvećanje od 251,41%.

Tarifni broj 10.

Tabela 24: Komunalna taksa za držanje robe u vitrini van poslovnog prostora, iznosi na godišnjem nivou po metru kvadratnom (RSD)

2010. godina		2009. godina		2008. godina
zona	godišnji iznos	zona	godišnji iznos	godišnji iznos
ekstra	15400	I A	14000	13210
I	14800	I B	14000	13210
II	13000	II	8000	7550
III	12000	III	8000	7550
IV	10000	IV	8000	7550
V	8000	V	2400	2270
VI	7000	VI	2400	2270
VII	5000			
VIII	4000			
specifičnih namena	3000			

Uvećanje u 2009. godini je iznosilo 5,98% u prvoj zoni, 5,96% od druge do četvrte zone, i 5,73% u petoj i šestoj zoni. U 2010. godini najviši iznos ove komunalne takse uvećan je za 10%, dok je minimalni

iznos uvećan za 66.67%. Pri tome treba obratiti pažnju da su i ovi iznosi dodatno uvećani kod velikog broja privrednih subjekata zbog promene zona na teritoriji Grada Beograda.

Uređivanje oblasti lokalnih komunalnih taksi

Da bi se ograničila samovolja lokalnih samouprava i sprečilo dalje masovno odjavljivanje STR i SZR radnji i opterećivanje mikro i malih preduzeća potrebno je da Ministarstvo finansija u saradnji sa Ministarstvom za državnu upravu i lokalnu samoupravu donese Uredbu o minimalnim i maksimalnim iznosima lokalnih komunalnih taksi na osnovu Zakona o državnoj upravi i lokalnoj samoupravi. Sve opštine u Srbiji moraju se prema stepenu razvijenosti svrstati u kategorije na osnovu kojih bi se odredile realne osnovice komunalnih taksi.

Pored ovoga nužno je da se kao u zemljama EU

godišnja povećanja komunalnih taksi ograniče na model **rast inflacije plus/minus 5%** koji je prihvaćen u razvijenim državama EU, kako bi se svakom privrednom subjektu koji osnuje ili već ima firmu omogućilo da pet ili više godina unapred isplanira troškove svog poslovanja.

Zoniranjem opština prema stepenu razvijenosti i uvođenjem jedinstvenog modela formiranja komunalnih taksi bila bi ograničena samovolja lokalnih samouprava i pospešen razvoj preduzetnika, mikro i malih preduzeća, ali i srednjih i velikih privrednih subjekata koji plaćaju značajne iznose na ime ovih dažbina.

Lokalne administrativne takse

Lokalne administrativne takse, pored lokalnih komunalnih taksi, predstavljaju dodatno opterećenje privrede. Troškovi ovih taksi najveći su kod preduzeća i preduzetnika koji često učestvuju u procesu javnih nabavki, jer su primorani da za svaki tender prikupljaju istu dokumentaciju i plaćaju lokalne administrativne takse za originale dokumenata ili fotokopije. Na primeru Grada Beograda koji obu-

hvata 17 gradskih opština vide se delimični troškovi lokalnih administrativnih taksi.

U glavnom gradu Republike Srbije Beogradu trenutno je na snazi 66 lokalnih administrativnih taksi u rasponu od 170,00 do 276.000,00 dinara. Ovde su tabelarno prikazane pojedine takse koje se najčešće plaćaju.

Tabela 25: Lokalne administrativne takse, Grad Beograd

VRSTA ADMINISTRATIVNE TAKSE	IZNOS (RSD)
Za opomenu kojom se obveznik poziva da plati taksu	170,00
Za zahtev, molbu, predlog, prijavu i drugi podnesak	200,00
Za sva uverenja i potvrde koje izdaju organi Gradske uprave Grada Beograda	200,00
Za uložene vanredne pravne lekove	1.750,00
Saobraćajno-tehnički uslovi za lokacijsku dozvolu	2.560,00
Rešenje o parkiranju teretnih motornih vozila mimo utvrđenog parkinga	3.000,00
Rešenje o postavljanju plovnog objekta na delu obale i vodenog prostora na teritoriji Grada Beograda	3.080,00
Saglasnost za zauzeće javne površine	3.080,00
Izvodi uz registara i baza podataka Jedinstvenog informacionog sistema Beograda	4.610,00
Saobraćajno-tehnički uslovi za izgradnju planskih dokumenata	5.120,00
Potvrda projekta parcelacije i preparcelacije	5.300,00
Rešenje o postavljanju privremenih objekata	6.150,00
Rešenje o privremenom zauzeću javnih površina	9.220,00
Potvrda urbanističkog projekta za kompleks od 5,0 do 10 ha	15.900,00
Lokacijska dozvola za objekte do 800m ²	20.480,00
Lokacijska dozvola za objekte do 5000m ²	51.210,00
Rešenje o unošenju imena Beograd u poslovno ime privrednog subjekta	276.600,00

Izvor: Službeni glasnik Grada Beograda

Komunalne usluge

Iz vremena bivše SFRJ i dalje je ostala navika lokalnih samouprava da teret finansiranja poslovanja komunalnih preduzeća prebace na privredu. Sporo sprovođenje reformi u oblasti javnih komunalnih usluga prouzrokovalo je da su javna komunalna preduzeća još u monopolističkom položaju, pri čemu se ponašaju netržišno, iznose svojih usluga obračunavaju po odavno prevaziđenim kriterijumima i samovoljno određuju cene.

Tako javno komunalno preduzeće „Beogradski vodovod i kanalizacija“ svim potrošačima koji nisu domaćinstva ili sportsko-rekreativni centri (bazeni) svoje usluge naplaćuje dva puta skuplje od fizičkih lica – 71,74 din/m³ za vodu i 23,91 din/m³ za odvo-

đenje otpadnih voda, naspram 35,52 din/m³ i 8,89 din/m³ za iste usluge koje naplaćuje domaćinstvima.

Drugi primer opterećenja koja privredi nameću monopolistička javna komunalna preduzeća je odnošenje smeća. Javno komunalno preduzeće „Gradska čistoća“ u Beogradu naplaćuje svoje usluge privrednim licima 270% više nego fizičkim licima. Pri tom obračun usluge vrši po nerelevantnom kriterijumu – kvadraturi objekta, umesto po količini odnetog smeća. Ovo dovodi do paradoksalnih situacija, kada se usluga odnošenja smeća naplaćuje preduzećima koja nemaju potrebu za tom uslugom, jer iskorišćavaju svo napravljeno smeće kao sekundarnu sirovinu.

Tabela 26: Cene odnošenja smeća, Javno-komunalno preduzeće „Gradska čistoća“, Beograd

Vrsta korisnika usluge	Cena sa PDV (RSD)
Domaćinstva	4,27 po m ²
Ostali korisnici	11,58 po m ²
Samostalne delatnosti plaćaju paušalno iznošenje smeća prema površini poslovnog prostora i to: do 30m²	
I grupa: videoteke, zlatare, časovničari, advokatske kancelarije, galerije i ateljei, hemijsko čišćenje, optičari i sl.	824,97
II grupa: agencije, trgovina neprehrambenom robom, pržionice i prodavnice kafe, apoteke, podrumi pića, privatni vrtići i škole, fotografi, fotokopirnice i sl.	1 072,45
III grupa: zabavne igre, sportske kladionice, teretane i sl.	1 310,79
IV grupa: trgovina prehrambenom robom, ugostiteljsko-restoranske usluge, picerije, čevabdžinice, privatne ordinacije, kozmetički saloni, servisi za vozila i dr. servisi, stolarske, bravarske, limarske i dr. zanatske usluge, pekare, buregdžinice, obučari, TV servisi, frizeri, tašneri, poslastičarnice, ribarnice i sl.	1 549,11
Samostalne delatnosti preko 30m² plaćaju gore navedeni paušalni iznos + 17,82 din/m² za površinu iznad 30 m²	

Ovakav tretman privrede destimulativan je za otvaranje novih preduzetničkih radnji i malih preduzeća. Preduzetnici i vlasnici malih preduzeća najčešće započinju s poslom tako što prijave radnju ili preduzeće na svojoj kućnoj adresi, jer nemaju sredstava da plaćaju zakup poslovnog prostora. Međutim, sa

270% većom cenom odnošenja smeća i 202% većom cenom vode u odnosu na domaćinstva, pojedinci ne žele da prijave firme na svojim kućnim adresama i obično se odluče da privređuju u sivoj zoni, neregistrovani, da bi izbegli ovako visoke namete.

Troškovi javnih nabavki

U prilogu su navedena sva potrebna dokumenta i troškovi njihovog pribavljanja kao preduslov da bi preduzeće koje se bavi prodajom medicinske opreme i materijala učestvovalo na jednom tenderu. Napominjemo da navedena dokumenta nije uvek neophod-

no dostaviti i da to zavisi od tendera do tendera, kao i od delatnosti kojom se preduzeće bavi. Većina dokumenata koje firme prilažu u originalu važi 6 meseci, a nakon tog roka se moraju ponovo pribaviti.

Tabela 27: Dokumentacija neophodna za učestvovanje u javnim nabavkama

Dokumentacija	Iznos (RSD)
Izvod o registraciji iz Agencije za privredne registre	1.500,00
Potvrda da preduzeću dve godine nije izrečena mera zabrane obavljanja delatnosti	500,00
Potvrda iz Trgovinskog suda da preduzeću dve godine nije izrečena mera zabrane obavljanja delatnosti	290,00
Overena kopija osnivačkog akta (10 stranica)	2.800,00
Poresko uverenje o izmirenim obavezama	420,00
Uverenje od lokalne samouprave o izmirenim obavezama	200,00
Rešenje Ministarstva zdravlja (dozvola za promet na veliko i skladištenje medicinskih sredstava II i III klase)	460,00
Bonitet od Agencije za privredne registre - važi 6 meseci	3.500,00
Rešenja Agencije za lekove za traženi aparat	720,00
Bilans stanja i uspeha za poslednje tri godine (overavaju se tri puta po tri strane)	2.940,00
Ugovor o distributerstvu (u zavisnosti koliko ima strana - overa 460,00 + 260,00 svaka sledeća strana)	980,00
Svaki dokument koji se overi mora biti kopiran u dva primerka, a svaka strana kopiranja košta od 2-5 dinara	200,00
Potvrda Privredne komore Srbije o domaćem poreklu robe	6.000,00

Apsurd predstavlja što se isti dokumenti dostavljaju istim i različitim ministarstvima, institutima, republičkim i lokalnim javnim preduzećima i drugim institucijama, čime se višestruko gube vreme i novac.

U Srbiji od 2001. do 2010. nije uspostavljen jedinstveni Centralni registar javnih nabavki čije bi

postojanje omogućilo da svaka kompanija učesnik u procesu javnih nabavki svoje dokumente dostavi ovoj instituciji i da oni budu javno dostupni 24 časa dnevno svakoj tenderskoj ili konkursnoj komisiji u Republici Srbiji.

Troškovi carine i akcize kod uvoza sirovina, repromaterijala i druge robe

Istraživanjem podataka prikupljenih od uvoznika sirovina, repromaterijala i gotovih industrijskih proizvoda ustanovljena je lista troškova koje imaju ovi poslodavci prilikom uvoza robe.

Poreska stopa za robu koja se uveze iz zemalja Dalekog istoka kreće se u rasponu od 5 do 20 odsto. Porez na dodatu vrednost se plaća direktno Upravi carina. Najveći izdatak poslodavaca predstavlja analiza koja uključuje tržišnu, sanitarnu i veterinarsku kontrolu artikala u zavisnosti od vrste robe koja se uvozi.

Za uvoz kozmetičkih proizvoda troškovi analize se kreću u rasponu od 7.000,00 do 12.000,00 dinara po artiklu. U proseku po jednom kamionu uvezene robe ukupni troškovi su oko 100.000,00 dinara.

Magacinski troškovi po osnovu ležarine iznose od 15.000,00 do 20.000,00 dinara za nedelju dana sa manipulacijom utovara i istovara.

Za robu koja se oporezuje akcizom (derivati nafte, alkoholna pića, cigarete, kafa), proizvođač, odnosno uvoznik, obavezan je da plati sledeće iznose:

Tabela 28: Akcize

Derivati nafte	
sve vrste motornog benzina	44,70 RSD/l
sve vrste dizel goriva	30,47 RSD/l
derivati nafte koji se dobijaju od frakcije nafte koje imaju raspon destilacije do 380°C	48,23 RSD/l
tečni naftni gas za pogon motornih vozila	15,24 RSD/l
Duvanski proizvodi	
cigarete	17,27 RSD/pak + 35% maloprodajne cene
cigare i cigarilosi	15,7 RSD/kom
rezani duvan, duvan za lulu i žvakanje i burmut	35% maloprodajne cene po kg
Alkoholna pića	
rakije od voća, grožđa i specijalne rakije	87,58 RSD/l
rakije od žitarica i ostalih poljoprivrednih sirovina	222,20 RSD/l
žestoka alkoholna pića i likeri	142,42 RSD/l
niskoalkoholna pića	14,62 RSD/l
pivo	16,56 RSD/l
Ostalo	
Kafa ²	30%

2 Osnovicu za obračun akcize pri **uvozu kafe** (sirove, pržene, mlevene i ekstrakta kafe) čini **vrednost proizvoda** utvrđena

po carinskim propisima, uvećana za iznos uvoznih dažbina.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom

Ovde su navedena sva realna opterećenja koja su poslodavci u Srbiji morali da preuzmu na sebe od 23. maja 2010. godine na osnovu navedenog Zakona. Istovremeno, javni sektor i sve budžetske institucije su bile oslobođene ovih troškova, jer u budžetu Republike Srbije za 2010. godinu troškovi zapošljavanja osoba sa invaliditetom nisu bili predviđeni.

U članu 24. obaveza svakog poslodavca sa naj-

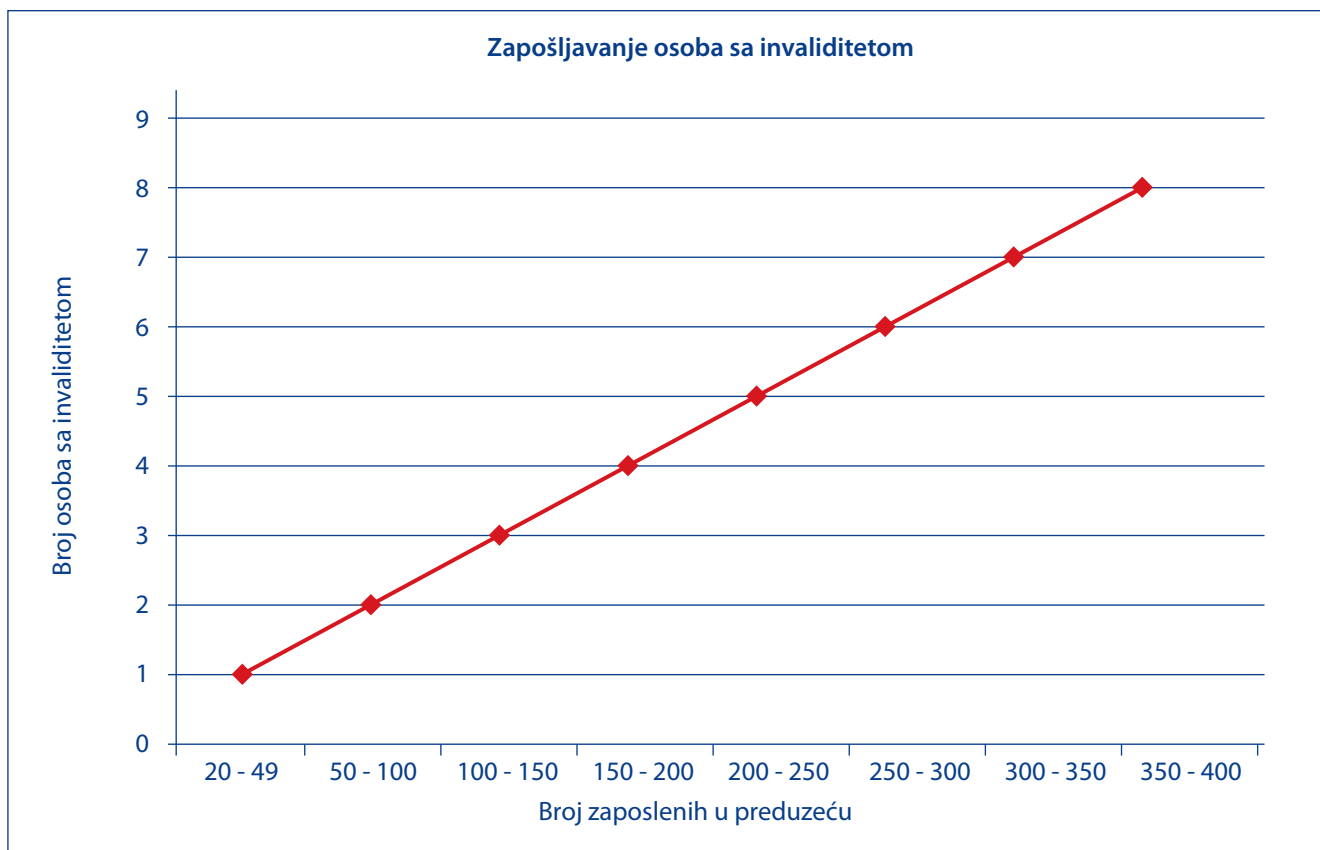
manje 20 zaposlenih je da u radnom odnosu ima određeni broj osoba sa invaliditetom. Poslodavac koji ima od 20-49 zaposlenih dužan je da ima u radnom odnosu jednu osobu sa invaliditetom. Poslodavac koji ima 50 i više zaposlenih dužan je da ima u radnom odnosu dve osobe sa invaliditetom, i na svakih narednih započelih 50 zaposlenih po jednu osobu sa invaliditetom.

Tabela 29: Broj osoba koje je poslodavac dužan da zaposli prema Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom

Broj zaposlenih u preduzeću	Broj osoba sa invaliditetom koje je poslodavac dužan da zaposli
20-49	1
50-100	2
100-150	3
150-200	4
200-250	5
250-300	6
300-350	7
350-400	8
500	10
1000	20
1500	30
2000	40
2500	50
3000	60
3500	70

Grafikon 3: Broj osoba koje je poslodavac dužan da zaposli prema Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom

Član 26. Poslodavac koji učestvuje u finansiranju zarada osoba sa invaliditetom u preduzeću za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom ili socijalnom preduzeću i organizaciji oslobađa se obaveze zapošljavanja onog broja osoba sa invaliditetom čije zarade finansira.

Učešće u finansiranju zarade osobe sa invaliditetom ne može biti manje od 50% prosečne zarade u privredi Republike Srbije prema poslednjem objavljenom podatku republičkog organa nadležnog za poslove statistike.

Tabela 30: Finansiranje zarada osoba sa invaliditetom u okviru profesionalne rehabilitacije

Broj osoba sa invaliditetom	Iznos zarade koju je poslodavac dužan da plati (RSD)
1	17.295,00
2	34.590,00
3	51.885,00
4	69.180,00
5	86.475,00
6	103.770,00
7	121.065,00
8	138.360,00
9	155.655,00
10	172.950,00
20	345.900,00
30	518.850,00
40	691.800,00
50	864.750,00

Član 27. Poslodavac koji u postupku javne ili druge nabavke, izvrši finansijske obaveze iz ugovora o poslovno-tehničkoj saradnji sa preduzećem za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom, kao i iz ugovora o kupovini proizvoda ili vršenju usluga tog preduzeća, izuzev obaveza nastalih u realizaciji ugovora iz oblasti trgovine na veliko – u vrednosti od 20 prosečnih zarada u privredi Republike Srbije prema poslednjem objavljenom podatku republičkog organa nadležnog za poslove statistike u momentu zaključenja ugovora, oslobađa se obaveze zapošljavanja jedne osobe sa invaliditetom iz člana 24. ovog zakona, za narednih 12 meseci od dana izvršenja obaveze.

Član 29. Poslodavac koji ne zaposli osobe sa invaliditetom u skladu sa članom 24. ovog Zakona plaća penale u visini trostrukog iznosa minimalne zarade utvrđene u skladu sa propisima o radu, za svaku osobu sa invaliditetom koju nije zaposlio.

Penale iz stava 1. ovog člana poslodavac je dužan da uplati na račun propisan za uplatu javnih prihoda budžeta Republike Srbije prilikom isplate zarada i naknada zarada, a najkasnije do 30. u mesecu za prethodni mesec.

Obaveza uplate penala prestaje sa mesecom u kome je poslodavac zaposlio propisan broj osoba sa invaliditetom.

Tabela 31: Visine kazni koje je poslodavac dužan da plati u slučaju nezapošljavanja osoba sa invaliditetom

Broj osoba sa invaliditetom	Iznos kazne koju plaća poslodavac na mesečnom nivou (RSD)
1	47.520,00
2	95.040,00
3	142.560,00
4	190.080,00
5	237.600,00
6	285.120,00
7	332.640,00
8	380.160,00
9	427.680,00
10	475.200,00
20	950.400,00
30	1.425.600,00
40	1.900.800,00
50	2.376.000,00

Troškovi obrazovnog sistema koji nije prilagođen potrebama privrede

Poslodavci u Republici Srbiji plaćajući PDV, poreze i doprinose, akcize, republičke administrativne i druge takse pune budžet Republike Srbije iz koga se finansira osnovno, srednje i visoko obrazovanje u Republici. Međutim, obrazovni sistem u velikoj meri nije prilagođen potrebama privrede i postoje značajni nedostaci:

- u osnovnim i srednjim školama ne postoji predmet preduzetništvo i obrazovni sistem ne radi dovoljno na razvoju preduzetničkog duha kod mlađih generacija
- u sistemu srednjeg stručnog obrazovanja nema dovoljno praktičnog obrazovanja i obuke za rad u proizvodnji, sektoru usluga, administraciji
- obrazovni programi u oblasti ekonomije i pojedinih grana industrije su previše teoretski i prevaziđeni
- nastavni kadar nema dovoljno praktičnog iskustva i ne poznaje kako funkcionišu velike kompanije i industrija u razvijenim zemljama
- obrazovni sistem ne upoznaje dovoljno nove naraštaje sa njihovim pravima, obavezama i poslovnim manirima u savremenom svetu biznisa

Ovakav obrazovni sistem, uz nedostatak svesti o preduzetničkom duhu u javnosti, glavni je krivac zašto je u proleće 2009. svega 3,2% ljudi uzrasta od 15 do 30 godina (na uzorku od 1654 osobe u 8 gradova) izjavilo da želi da se bavi preduzetništvom i bude svoj gazda.

Posledica ovakvog obrazovnog sistema su visoki troškovi poslodavaca koji moraju dodatno da ulažu u edukaciju svršenih srednjoškolaca i studenata kako bi ih osposobili za rad. Poslodavac u Srbiji svršenog srednjoškola u proseku mora da obučava još 18 meseci po prijemu na radno mesto i da za takvog neproduktivnog radnika snosi troškove zarada, poreza i doprinosa i druge pripadajuće dažbine propisane od

strane države. Na taj način poslodavac za 18 meseci praktičnog doobrazovanja u proseku potroši skoro 7500 evra (8700 evra za fakultetski obrazovanog) da bi novozaposlenog mladog čoveka obučio kako da bude produktivan, što je neophodno da bi njegovo radno mesto postalo ekonomski održivo.

Poslodavci godišnje približno utroše 525 miliona evra na osposobljavanje jedne generacije od 70 000 svršenih srednjoškolaca ili studenata. Toliki su gubici neproduktivnog radnog odnosa za 18 meseci edukovanja iz praktičnog rada. Srbija je zbog zaostalog i neprilagođenog sistema obrazovanja za proteklih devet godina izgubila ukupno 3 milijarde evra kroz poslodavačke gubitke na ime osposobljavanja kadrova za praktičan rad.

Donja tabela na uzorku od 58 anketiranih kompanija pokazuje prosečne troškove koje poslodavac ima od prvog dana kada zaposli svršenog srednjoškola ili diplomiranog studenta do onog trenutka kada on bude osposobljen da 100% samostalno obavlja sve poslove iz opisa svog radnog mesta. Od kompanije do kompanije, period obuke traje od 2 meseca u oblasti saobraćaja, transporta i skladištenja do 36 meseci za obuku diplomiranih farmaceuta u farmaceutskim kompanijama, inženjera u elektroenergetici i IT sektoru (razvoj mreže, storidži, napredne IT tehnologije). Prosek obuke na uzorkovanih 7 privrednih grana je 18 meseci tokom kojih poslodavac isplaćuje zaradu zaposlenom koji mu još ne donosi profit i čiji rad nije dovoljno produktivan, šalje ga na različite kurseve, seminare i praktičan rad u kompanije u matici (slučaj kod kompanija stranih investitora u Srbiji; ovo je veoma skupo jer poslodavac plaća i putovanje i smeštaj i sve troškove boravka u inostranstvu) i pokriva sve druge troškove proistekle iz kolektivnih ugovora, kao i trošak što drugi zaposleni u kolektivu koji vrše obuku pripravnika ne mogu da budu produktivni na svom radnom mestu, jer su zauzeti obukom.

Tabela 32: Trošak obuke prilikom prvog zapošljavanja svršenih srednjoškolaca i studenata

Prosečan trošak obuke mlađih od 30 godina u 58 kompanija obuhvaćenih anketom	Iznos (EUR)
IT tehnologije	15 634
Trgovina i usluge	6 543
Finansijski sektor (banke, osiguravajuće kompanije)	8 682
Saobraćaj, transport i skladištenje	3 164
Hemijska industrija i nemetali (guma, plastika)	6 767
Koža i tekstil	5 732
Metalna industrija	9 922
Prosek u 7 privrednih grana obuhvaćenih anketom	8 063

Gornja tabela pokazuje da prosečan trošak obuke zaposlenog koji prvi put zasniva radni odnos (pripravnik) iznosi ukupno 8 063 evra.

Opterećenja rada

Po Zakonu o radu i Opštem kolektivnom ugovoru

Porezi i doprinosi

Visina poreza i doprinosa na zaradu predstavlja jedno od najvećih opterećenja poslodavaca u Republici Srbiji. Doprinosi se isplaćuju iz bruto zarade zaposlenog, koja u sebi sadrži porez na zaradu (u iznosu od 12% od bruto zarade), doprinos za PIO (11%), doprinos za zdravstveno osiguranje (6,15%) i doprinos za zaštitu od nezaposlenosti (0,75%). Pored

tih iznosa, poslodavac je u obavezi da iste iznose doprinosa koji se nominalno stavljaju na teret zaposlenog uplati sam, što realno povećava troškove isplate zarada za poslodavca. Troškovi prosečne zarade i ukupni iznosi poreza i doprinosa dati su u sledećoj tabeli:

Tabela 33: Troškovi prosečne zarade za poslodavca, mart 2010. (RSD)

Prosečna neto zarada	Troškovi prosečne zarade za poslodavca	Iznos poreza i doprinosa	Iznos poreza i doprinosa u procentima u odnosu na neto iznos
31 334,00	51 377,36	20 043,36	63,97%

Kao što se vidi iz priložene tabele, porezi i doprinosi na prosečnu neto zaradu u privredi Republike

Srbije opterećuju isplatu zarada zaposlenima za dodatnih 63,97%.

Minuli rad

- Član 108. Zakona o radu predviđa uvećanje zarade po osnovu vremena provedenog na

radu za svaku punu godinu rada ostvarenu u radnom odnosu u iznosu od 0,4% od osnovice.

Naknade zarada

- Član 118. Zakona o radu predviđa pravo zaposlenog na naknadu troškova za ishranu u toku rada. Član 32. Opšteg kolektivnog ugovora predviđa da se ova naknada isplaćuje u mesečnom iznosu od 15% prosečne zarade u Republici, prema poslednjem objavljenom podatku republičkog organa nadležnog za poslove statistike. Ova naknada je u martu iznosila 5 025 RSD³. Ova naknada ulazi u osnovicu za obračun poreza i doprinosa, što predstavlja ukupan trošak za poslodavce od 8 451,46 RSD
- Član 118. Zakona o radu predviđa pravo zaposlenog na naknadu troškova za regres za korišćenje godišnjeg odmora. Opštim kolektivnim ugovorom predviđeno je da se ova naknada isplaćuje u iznosu od 75% prosečne

zarade u Republici, prema poslednjem objavljenom podatku republičkog organa nadležnog za poslove statistike. Ova naknada je u martu 2010. iznosila 25 131 RSD na godišnjem nivou, ili 2 094 RSD na mesečnom nivou⁴. Ova naknada ulazi u osnovicu za obračun poreza i doprinosa, što predstavlja ukupan trošak za poslodavce od 42 267,40 RSD na godišnjem, ili 3 522,28 RSD na mesečnom nivou.

- Član 118. Zakona o radu predviđa pravo zaposlenog na naknadu troškova za dolazak i odlazak sa rada, u visini cene prevozne karte u javnom saobraćaju. Za obračun opterećenja cene rada uzeta je cena mesečne karte za zaposleno lice u Beogradu, koja iznosi 2 360 RSD.

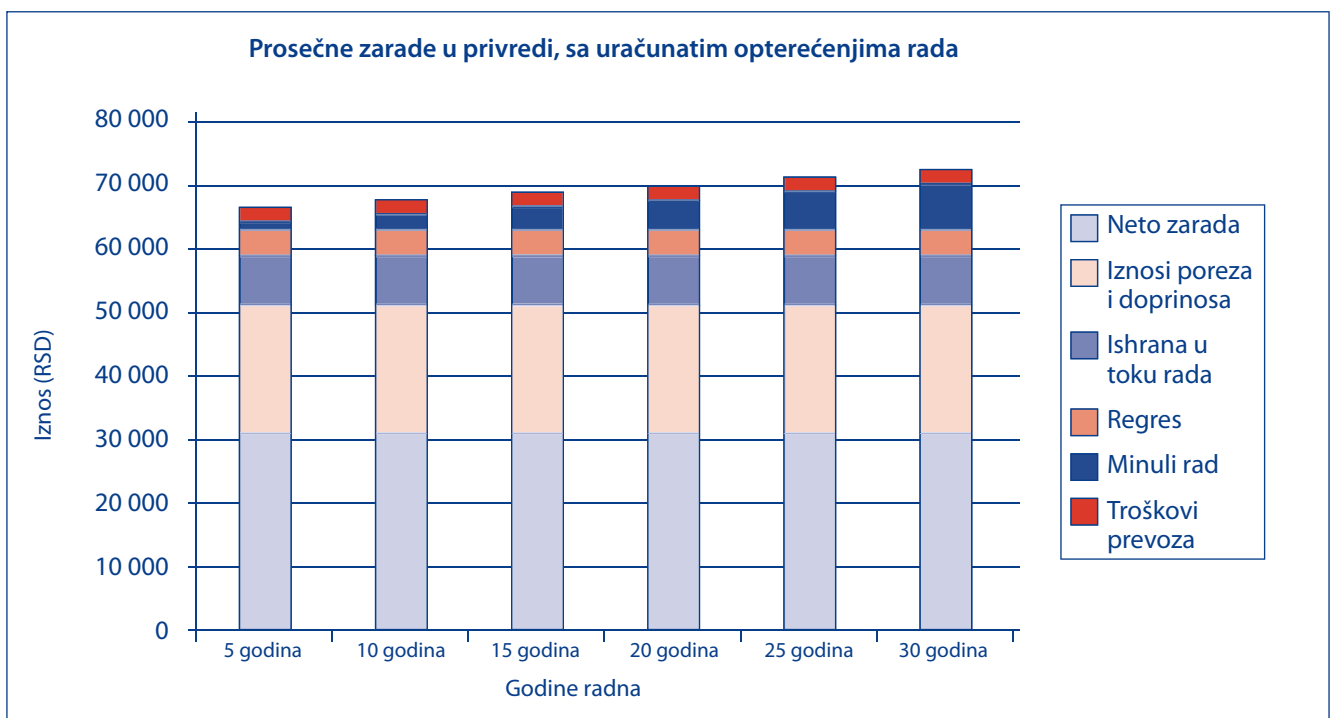
3, 4. Ove odredbe Opšteg kolektivnog ugovora prestale su sa primenom objavljivanjem Aneksa II Opšteg kolektivnog

ugovora u Sl. glasniku RS br. 8/2009 (zamrzavanje OKU u momentu izbijanja svetske finansijske krize).

Druge naknade i uvećanja zarada

- Član 118. Zakona o radu predviđa naknadu troškova za vreme provedeno na službenom putu u zemlji. Opšti kolektivni ugovor u Članu 32. predviđa da ova naknada iznosi 5% prosečne mesečne zarade u Republici, prema poslednjem objavljenom podatku republičkog organa nadležnog za poslove statistike. U martu mesecu 2010. to je predstavljalo iznos od 2 009 RSD. Uz to, poslodavac je u obavezi da isplati troškove noćenja (sem u hotelu luks kategorije) i putne troškove prema priloženom računu. Takođe, Član 108. Zakona o radu predviđa uvećanja zarada u sledećim slučajevima:
- Za rad na dan praznika koji je neradni dan – najmanje 110% od osnovice. Član 24. Opšteg kolektivnog ugovora predviđa uvećanje od 120% od osnovice⁵.
- Za rad noću i rad u smenama, ako takav rad nije vrednovan pri utvrđivanju osnovne zarade – najmanje 26% od osnovice. Član 24. Opšteg kolektivnog ugovora predviđa uvećanje od 30% od osnovice za rad noću⁶.
- Za prekovremeni rad – najmanje 26% od osnovice.

Grafikon 4: Prosečne zarade po zaposlenom u privredi RS, sa uračunatim opterećenjima rada

Iz priloženog grafikona vidi se da je učešće poreza i doprinosa i drugih opterećenja rada u ukupnom iznosu bruto zarada gotovo jednako učešću osnovne

neto zarade koja se isplaćuje zaposlenom, a u velikom broju slučajeva iznosi opterećenja su čak i viši od neto zarade zaposlenog.

5, 6. Ove odredbe Opšteg kolektivnog ugovora prestale su sa primenom objavljivanjem Aneksa II Opšteg kolektivnog

ugovora u Sl. glasniku RS br. 8/2009 (zamrzavanje OKU u momentu izbijanja svetske finansijske krize).

Otpremnine

Zakon o radu u Članu 158. predviđa otpremnine za zaposlene kojima poslodavac otkáže Ugovor o radu ukoliko *usled tehnoloških, ekonomskih ili organizacionih promena prestane potreba za obavljanjem određenog posla ili dođe do smanjenja obima posla*. Takva otpremnina ne može biti niža od zbira trećine

zarade zaposlenog za svaku navršenu godinu rada u radnom odnosu za prvih 10 godina provedenih u radnom odnosu i četvrtine zarade zaposlenog za svaku narednu navršenu godinu rada u radnom odnosu preko 10 godina provedenih u radnom odnosu.

Tabela 34: Minimalne otpremnine na osnovu prosečene neto zarade u RS – mart 2010, projekcija troškova (RSD)

Godine radnog staža					
5	10	15	20	25	30
72 628,44	145 256,87	199 728,20	254 199,52	308 670,85	363 142,18

Pored toga što iznosi otpremnina predstavljaju značajno opterećenje za poslodavce, po Zakonu o radu otpremnine se isplaćuju za svaku navršenu godinu radnog staža, što poslodavcima predstavlja dodatan problem – moraju platiti za rad koji je zaposleni vršio kod drugog poslodavca, umesto da plate za rad koji je vršio kod njih. Ovo, zajedno sa iznosima

uvećanja zarade po osnovu vremena provedenog na radu dodatno destimuliše poslodavce da zapošljavaju lica sa većim brojem navršenih godina radnog staža. Direktna posledica Člana 158. Zakona o radu je 168 388 nezaposlenih starijih od 45 godina na tržištu rada (mart 2010.), ili 29,3% od ukupnog broja nezaposlenih lica.

Troškovi odsustva sa posla

- Opšti kolektivni ugovor u Članu 11. tačka 8. predviđa pravo zaposlenog na plaćeno odsustvo u slučaju učestvovanja na radno-proizvodnim takmičenjima koja organizuje sindikat, u trajanju od najmanje jednog radnog dana, u zavisnosti od udaljenosti mesta održavanja takmičenja.

U praksi, radno-proizvodna takmičenja se održavaju u junu mesecu, u trajanju od pet radnih dana. Za obračun troškova odsustvovanja radnika sa radnog mesta zbog učestvovanja na radno-proizvodnim igrama, uzete su prosečne zarade u navedenim privrednim granama u junu:

Tabela 35: Troškovi odsustva sa posla usled učestvovanja na radno-proizvodnim takmičenjima po radnom mestu (RSD)

Neto trošak radno-proizvodnih takmičenja za poslodavca	Ukupni porezi i doprinosi	Ukupan trošak radno-proizvodnih takmičenja za poslodavca
6 811,74	4 644,81	11 456,55

- Član 11. Opšteg kolektivnog ugovora predviđa pravo zaposlenog na plaćeno odsustvo od dva dana za svaki slučaj dobrovoljnog davanja krvi računajući i dan davanja krvi. Ovakva

praksa, kojom se trošak davanja krvi prenosi na poslodavca je suprotna praksi u velikom broju zemalja EU, gde teret ovakvih davanja snosi država.

Tabela 36: Troškovi odsustva sa posla usled dobrovoljnog davanja krvi (RSD)

Neto trošak dobrovoljnog davanja krvi	Ukupni porezi i doprinosi	Ukupan trošak dobrovoljnog davanja krvi
2 724,70	1 857,92	4 582,62

Predlozi promena u Zakonu o radu i kolektivnim ugovorima

1. Smanjenje ukupnog opterećenja porezima i doprinosima na iznos neto zarada, što bi ostavilo prostor poslodavcima da u pojedinačnim i granskim kolektivnim pregovorima povećaju osnovice zarada i omoguće druge beneficije.
2. Podizanje neoporezivog dela zarada do visine minimalne plate u Republici Srbiji kao mera stimulacije poslodavcima da povećaju najniže zarade zaposlenima u niskoprofitnim privrednim granama.
3. Promena Zakona o radu i redefinisane Člana 158. Nužno je da poslodavac koji isplaćuje otpremninu vrši isplatu samo za godine radnog staža provedene u njegovom preduzeću, a ne za sve godine radnog staža.
4. Ukidanje finansiranja radno-proizvodnih igara i slobodnih dana za dobrovoljno davanje krvi od strane poslodavaca definisanih Opštim kolektivnim ugovorom.
5. Promena Člana 118. Zakona o radu koji reguliše naknadu troškova za vreme provedeno na službenom putu u zemlji i smanjenje iznosa iz naknade.
6. Na osnovu smanjenja opterećenja privrede iz tačaka 1, 2, 3, 4 i 5. stvorice se prostor da se sa sindikatima u okviru novih kolektivnih pregovora pristupi razgovorima o utvrđivanju novih osnovica zarada i koeficijentima, visini nadoknada za regres, topli obrok i minuli rad.
7. Pojednostavljanje procedure zasnivanja i raskida ugovora o radu promenama različitih članova Zakona o radu i OKU.

Objasnenje – zašto su potrebne ove promene

Za Uniju poslodavaca Srbije važna je podrška sindikata u insistiranju da se smanje opterećenja rada. Onog trenutka kada poslodavci budu imali manja izdvajanja za poreze i doprinose, otpremnine, radno-proizvodne igre, slobodne dane za davanje krvi i dnevnice za službena putovanja, biće moguće razgovarati o utvrđivanju novih osnovica zarada, stimulacijama za produktivnost i uspeh u radu i drugim beneficijama iz kolektivnih ugovora koje postoje i u industrijski razvijenim zemljama sveta.

Promene u Zakonu o radu i kolektivnim ugovorima ne samo da garantuju rasterećenje poslodavaca i stvaranje mogućnosti za veće osnovne zarade, nego će direktno uticati na razvoj tržišta radne snage u Republici Srbiji. Zapošljavanje je u razvijenom svetu ekonomska kategorija i uvođenjem predloženih novina izbegla bi se dosadašnja praksa da se zaposleni zadržavaju u radnom odnosu onda kada za njih nema posla, čime se preduzeća teraju u gubitke i stečaj.

Opterećenja po osnovu Zakona o zaštiti potrošača

Ova opterećenja pogodila su posebno trgovinske kompanije i turističke agencije uvođenjem čitavog niza obaveza za privredne subjekte u ovim granama. Nove obaveze proistekle su iz potrebe drugačijeg uređivanja deklaracija na proizvodima, vođenja i označavanja cena, komplikovanijih procedura i unutrašnje organizacije u trgovinskim kompanijama,

kao i složenijih procedura u turističkim agencijama. Procene malih STR radnji govore da ih nove obaveze na godišnjem nivou koštaju prosečno 55 000 do 82 000 dinara, dok srednje i velike kompanije imaju povećane troškove koji su godišnje između 850 000 i 4,4 miliona dinara.

Troškovi plaćanja naknada SOKOJu (Organizacija muzičkih autora Srbije) i OFPS (Organizacija proizvođača fonograma Srbije)

Ove dve organizacije koje naplaćuju naknade korisnicima autorskih i srodnih prava (firmama koje puštaju muziku u svojim lokalima) u poslednje tri godine (2007 – 2010.) gotovo su utrostručile iznos svog „obračunskog boda“ (od 3 do 9 dinara kod SOKOJA, 4 do 10 dinara kod OFPS). Trenutno kafić površine 60 kvm u Beogradu plaća naknade SOKOJ i OFPS na istom nivou kao isti takav kafić u centru Londona u kome je piće 4 puta skuplje nego u Beogradu, a prosečan građanin Londona ima 6,5 puta veći zaradu od prosečnog Beograđanina.

Ove dve organizacije naplatu naknada za autorska, odnosno srodna prava vrše po javnom ovlašćenju Zavoda za zaštitu intelektualne svojine koji ih ne kontroliše u dovoljnoj meri, prepuštajući ovim dvema organizacijama da utvrđuju tarife po slobodnoj volji i raspodeljuju novac po takođe proizvoljnim principima.

U donjoj tabeli navedeni su prosečni iznosi koje ugostitelji i trgovinske radnje u Beogradu plaćaju ovim dvema organizacijama:

Tabela 37: Naknade SOKOJA (prema važećoj tarifi za 2010. godinu) (RSD)

Veličina objekta – ugostiteljstvo	Iznos naknade (godišnje) + PDV
Lokali do 50 kvm	90 800
Lokali od 51 do 100 kvm	131 040
Lokali od 101 do 150 kvm	179 800
Lokali od 151 do 200 kvm	226 320
Veličina objekta – ostali	Iznos naknade (godišnje) + PDV
Manje trgovačke radnje - po centralnoj kutiji, uređaju za puštanje muzike i zvučnicima	39 200
Zanatstvo	9 800
Naknada za izvođenje muzike uživo (live nastup)	Iznos naknade po nastupu + PDV
Nastup muzičara u ugostiteljskom objektu (do 100 stolica)	5400

Tabela 38: Naknade OFPS (prema važećoj tarifi za 2010. godinu) (RSD)

Veličina objekta – ugostiteljstvo	Iznos naknade (godišnje) + PDV
Lokali do 50 kvm	32 740
Lokali od 51 do 100 kvm	55 105
Lokali od 101 do 150 kvm	76 800
Lokali od 151 do 200 kvm	83 340
Veličina objekta – ostali	Iznos naknade (godišnje) + PDV
Manje trgovačke radnje - po centralnoj kutiji, uređaju za puštanje muzike i zvučnicima	15 620
Zanatstvo	11 800
Medicinske ustanove	Iznos naknade + PDV
Bolnice, klinike	53 870

Povećanje sudskih taksi u 2010.

Početak 2010. kroz više različitih odluka Ministarstva pravde i Vlade Republike Srbije sudske takse uvećane su u zavisnosti od vrste i prirode spora od 42 do 1345 odsto, što predstavlja ogromno opterećenje za male privredne subjekte koji ukoliko tuže velike kompanije na tržištu za svoja potraživanja moraju da plate sudske takse u vrednosti od prosečno 12% ukupne vrednosti spora. Na taj način mala

preduzeća i preduzetnici koji su već na ivici opstanka primorani su da podižu kredite kod komercijalnih banaka i zapadaju u još ozbiljnije finansijske teškoće samo da bi platili sudske takse u sporovima. Na spor vrednosti milion dinara treba platiti 120 000 din sudske taksu, što predstavlja ogromno opterećenje za manje privredne subjekte.

Ostali administrativni troškovi poslovanja

U Srbiji znatan deo troškova za poslodavce predstavljaju i tzv. redovne mesečne administrativne procedure i obaveze. Zbog velikog broja dokumenata, internih i eksternih akata koja preduzeća mora da ima u zavisnosti od delatnosti kojom se bavi i nepostojanja elektronske uprave, broj radnih sati koje administrativni radnik potroši u Srbiji znatno je veći

od broja radnih sati njegovog kolege u zemljama sa elektronskom upravom i bolje uređenim administrativnim aparatom.

Donja tabela Stručne službe za pravne poslove Unije poslodavaca Srbije ilustruje broj radnih sati utrošenih na administrativne procedure u preduzeću sa 20 zaposlenih.

Tabela 39: Radni sati utrošeni na administrativne poslove (ukupni troškovi)

Aktivnost	h/mes.	CRC - 299 RSD, bruto*	CRC - 182 RSD, neto*
PPOD I PPOPJ (pečatiranje i potpisivanje, odlazak u Poresku upravu, čekanje u redu, kopiranje za PIO fond u slučaju MUN obrazaca, itd.)	2h30min	747.50	455.00
PPPDV (ako se predaje svakog meseca)	1h	299.00	182.00
Uplata pazara	27h	8073.00	4914.00
Uplatnice za zarade do 20 zaposlenih (po 1 zap. - PIO, RZZO I NZS X 3 + porez + zarada = 8 uplatnica) + potpisivanje, pečatiranje, odlazak u banku, čekanje, itd.	2h	598.00	364.00
Bankarske transakcije - bez e-bankinga (plaćanje računa i druge transakcije)	23h	6877.00	4186.00
Slanje pošte (priprema, odlazak u poštu, čekanje i administriranje na šalteru, itd.)	23h	6877.00	4186.00
PIO - MUN obrasci (ako su u toku meseca sklapani ugovori o delu i ugovori o autorskom honoraru)	1h	299.00	182.00
TOTAL **	79h30min	23770.50	14469.00

* Cena radnog časa - mart 2010.

** Po poslodavcu sa prosečno 20 zaposlenih

Tabela 40: Ostali troškovi vođenja preduzeća

Ostali troškovi vođenja preduzeća	RSD/mes.	RSD/godišnje
Održavanje bankovnog računa	350.00	4200.00
E-Banking	2000.00	24000.00
Knjigovođa	25000.00	300000.00
Poštanske pošiljke (56din x 50 koverata mesečno)	2800.00	33600.00
TOTAL*	30150.00	361800.00

* Uzete prosečne cene na tržištu

Prikazana analiza stanja i uslovi (troškovi) poslovanja ilustruju situaciju u privredi Republike Srbije u 2010. godini i sve probleme sa kojima se privrednici suočavaju u želji da održe i razviju svoje poslovanje. Srpska privreda nije samo nekonkurentna zato što nema dovoljno kvalitetnih proizvoda za plasman na inotrižišta, već i zato što država nema mere u svojim zahvatanjima, a sindikati ne podržavaju dovoljno poslodavce u njihovim zahtevima za bolji privredni ambijent.

Namera ove publikacije bila je da pokaže ukupno opterećenje privrede kao ozbiljnu prepreku za njen dalji razvoj, ali i da u očima izvršne vlasti i socijalnih partnera konačno stvori realnu sliku o tome koliki je obim obaveza i teškoća direktora i menadžera malih, srednjih i velikih preduzeća, kao i onih najmanjih koji su najbrojniji – preduzetnika.

U Srbiji još postoje ukorenjenje predrasude da poslodavci nisu dobri momci, već tlačitelji radničke klase, krvožedni kapitalisti i pojedinci koji ne rade za dobro društva, već isključivo da bi sebi pribavili materijalnu korist. Ukoliko zaista želimo da jednog dana

budemo razvijeno i bogato društvo, gde se neće mesecima voditi polemike da li minimalnu zaradu treba podići za dinar, dva ili tri i u kome će postojati realno stečeno bogatstvo za podelu između predstavnika kapitala i zaposlenih, moramo da izmenimo svoje navike, ponašanje i odnos prema stvarnosti.

Država ne sme uzimati više nego što privrednici mogu da joj na ime različitih poreza, doprinosa, taksi, akciza i drugih nameta daju iz svog poslovanja.

Sindikati se ne mogu ponašati kao da još živimo u 1975. ili 1985. godini i tražiti dodatne beneficije iz zarada čija su opterećenja u rasponu od 62 do 134 odsto na neto platu.

Poslodavci moraju imati sistem koji ih stimulise da rade i zarade i za sebe i za druge, jer ako oni to ne mogu i država i sindikati su osuđeni na propast.

Vreme je da se svi zajedno uštinemo i da vidimo da živimo u državi koja spada u one sa najmanjim BDP i zaradama u Evropi i da se zapitamo šta to ne radimo dobro.

Vreme je za buđenje!

Završna napomena:

Stručne službe Unije poslodavaca Srbije trudile su se da obuhvate sva opterećenja privrede u Republici Srbiji u ograničenom formatu ove studije. Međutim, kod pojedinih zakona, propisa i odredbi to jednostavno nije bilo moguće, jer obim ukupnih opterećenja višestruko prevazilazi zadate okvire ove publikacije. Zbog toga su navedena sva najveća opterećenja koja se reflektuju na pretežni broj privrednih grana.

Autori publikacije:

Marko Radović, Miloš Jovanović, Dejana Kuzmić, Nataša Cupać-Pavlovski, Nataša Zavođa, Dragoljub Rajić i druga lica iz stručnih službi Unije poslodavaca Srbije

Zahvaljujemo se na pomoći brojnim članovima Unije poslodavaca Srbije kao i drugim kompanijama koje su nam pomogle da prikupimo potrebne podatke i realno prikažemo privredni ambijent u kome privreda Srbije posluje.

 Austrijska
agencija za razvoj

Posebnu zahvalnost dugujemo Austrijskoj agenciji za razvoj (ADA) koja je obezbedila finansijska sredstva za publikovanje ove brošure u okviru projekta „Konsolidacija pravnih i institucionalnih osnova socijalnog dijaloga u zemljama zapadnog Balkana i Moldaviji“.

Prikupljanje podataka, štampa i prezentacija ove publikacije organizovani su i realizovani uz podršku Međunarodne organizacije rada, Kancelarije za Centralnu i Istočnu Evropu kojoj dugujemo zahvalnost za dugogodišnju saradnju i podršku u jačanju unutrašnjih kapaciteta Unije poslodavaca Srbije i pozicioniranju organizacije u Srbiji i na internacionalnom nivou.